

Ek - BMMYK'nın Koruma Kriterlerini Yerine Getirmemesinin SACD Araştırmasıyla Belgelenmesi

BMMYK'nın Kapsamlı Koruma ve Çözüm Stratejisi (CPSS)'ndeki Koruma Kriterleri	Bölgesel Çerçeve Koruma Kriterleri ve Göstergeleri	SACD Bulguları
Husumetin önemli ve kalıcı bir şekilde azaltılması.	Mevcut değil	<p>Rapor 1¹, sayfa 24 - Ankete katılanların yüzde 79'u hukukun üstünlüğünün olmayışına ve güvenlik hizmetlerinin ciddi şekilde bozulmasına karşı duydukları üzüntüyü ifade etmişlerdir.</p> <p>Suriye Vatandaşlık Onuru Derneği tarafından 2021'de yayınlanan "Korkunun Normalleşmesi" başlıklı rapor, %94'ünün kendini güvende hissetmediğini belirttiği hemen ayrılmayanlar da dahil olmak üzere, Esad kontrolündeki bölgelerdeki katılımcıların yaklaşık %50'sinin kendilerini güvende hissetmediğini ortaya koymuştur. Çoğu, güvenlik yetkililerinin uyguladığı baskıya, güvensizliğe ve yaygın şiddet olaylarına işaret etmiştir. İşlenen suçlar güvende hissedilmemesine sebep oluyor ve Suriye dışından geri dönenlerin %67'si güvende hissetmiyor. Durumu en kötü olanlar ise uzlaşma bölgelerinde yaşayanlar. Bu kişiler, güvenli bölge bulunmadığını belirttiler ve aynı otoritenin güvenlik politikaları nedeniyle uygulanan güvenlik önlemleri, güvenliğin her yerde zayıf olduğunu göstermekte.²</p> <p>SNHR (Suriye İnsan Hakları Ağı)'nin 15 Mart 2022 tarihinde yayınladığı yıllık raporunda, Suriyeli siviller arasında işkence yoluyla öldürülen 14.664 kişi dahil olmak üzere 228.647 Suriyelinin öldürüldüğü, 151.462 kişinin keyfi bir şekilde gözaltına alındığı/zorla kaybettirildiği ve 14 Milyon kişinin ise yerinden edildiği belgelendirilmiştir.³</p> <p>SNHR tarafından yayınlanan son rapor kapsamında elde edilen bilgilere göre, 2022 yılının mart ayında Suriye'deki çatışmalara katılan taraflar ve belirli bir bölgeyi kontrolü altında tutan güçler tarafından 20'si çocuk ve üçü kadın olmak üzere 67 sivil öldürüldü. Bunlar içerisinde birisi çocuk olmak üzere yedi sivil Suriye rejim güçleri tarafından katledildi. Heyet Tahrir el-Şam (Şam Kurtuluş Heyeti) bir kadını öldürürken, IŞİD tarafından bir sivil öldürüldü. Raporla birlikte Kürt grupların liderliğindeki Suriye Demokratik Güçleri tarafından 5 sivilin öldürüldüğü kaydedildi. Bahse konu rapora göre, 19'u çocuk ve ikisi kadın olmak üzere 53 sivil diğer gruplar tarafından öldürülmüştür.</p> <p>Aynı raporun veri analizi, askeri operasyonların yıllar önce durduğu bir uzlaşma bölgesi olması beklenen Dera şehrinde Mart 2022'de belgelenen kurbanların sayısının yaklaşık %40'ı ile diğer vilayetleri geride bıraktığını ve Dera'yı yaklaşık %21 ile Deyrizor ilinin takip ettiğini göstermiştir. Halep ise yaklaşık %16 can kaybı ile üçüncü sırada yer almıştır.⁴</p> <p>Tıpkı çatışmaların azaltılması birkaç kişiyi öldürmek anlamına gelmediği gibi, çatışmalar sadece top ateşi, bombardıman, muharebe gibi askeri eylemler anlamına gelmemekte olup tutuklamalar, zorla kaybettirmeler, bölgelerin tasfiye edilmesi ve diğer suçlar da Suriye rejiminin Suriye halkına yönelik yürüttüğü düşmanca eylemler arasında yer almaktadır. Suriye halkının rejimin kontrolünde olmasından ziyade, çatışmaların tamamen ve kalıcı olarak durdurulması gereklidir. 2021'de 75 kişinin ölümüne neden olan Suriye Demokratik Güçleri ve Suriye halkını hedef alan diğer askeri güçlerin yürüttüğü tasfiye ve öldürme operasyonlarına ek olarak, Suriye rejimi ve onun İranlı ve Rus müttefikleri 326 kişiyi katletmiştir⁵. 2021 yılı içerisinde 23 kadın ve 19 çocuk dahil olmak üzere Suriye rejimi 1032 kişiyi tutuklamıştır⁶.</p> <p>Dernek, ayrıca Şam kırsalı, Dera ve kuzeydoğu Suriye'de sahadaki askeri güçler tarafından gerçekleştirilen adam kaçırmaya ve tutuklama gibi 520 vakayı belgeledi. Bu istatistikler ve diğer veriler, Suriye halkına yönelik düşmanlıkların durmadığının ve kesintisiz bir biçimde, gerileme göstermeksizin amansızca devam ettiğinin bir göstergesidir.</p> <p>"Korkunun Normalleşmesi" raporda, çatışmaların başlangıcından bu yana katılımcılar arasında tutukluların oranının yüksek olduğu tespit edildi. Bununla birlikte, rejimin 2018'de İdlib ve Halep'e büyük çaplı askeri saldırılar başlatmasına ve daha fazla toprak kazanmasına rağmen, 2019 ve 2020'de Eylül ayına kadar 2018'e kıyasla gözle görülür bir artış olduğu için bahse konu eğilimin hala devam ettiğini doğruluyor⁷.</p>

¹ Rapor 1: "Intikam, Baskı ve Korku: Esad'ın Yerinden Edilmiş Suriyelilere Verdiği Vaatlerin Arkasındaki Gerçek." TB=Temel Bulgular

² <https://syacd.org/tr/korkunun-normallesmesi/>

³ <https://snhr.org/blog/2022/03/15/on-the-11th-anniversary-of-the-popular-uprising-228647-syrian-civilians-documented-killed-including-14664-by-torture-with-151462-arbitrarily-detained-forcibly-disappeared-and-14-million-others/>

⁴ <https://snhr.org/blog/category/report/annual-reports/>

⁵ <https://snhr.org/blog/2021/06/14/civilian-death-toll/>

⁶ <https://snhr.org/blog/2021/08/14/record-of-arbitrary-arrests1/>

⁷ <https://syacd.org/tr/timeline/harac-ve-tutuklamalar/>

<p>Hükümet, ev sahipliği yapan ülkeler ve gerektiğinde diğer aktörlerle birlikte geri dönenlerin kabul edilmesi için remi bir anlaşmanın imzalanması.</p>	<p>Mevcut değil</p>	<p>Rapor 1, sayfa 11- Araştırma, kendilerini güvensiz hisseden katılımcıların yüzde 94'ünün, genel "uzlaşma anlaşmasının" bir parçası olarak Kişisel Hukuki Statü Anlaşmalarını kabul edenler olduğunu göstermektedir.</p> <p>Rapor 1, sayfa 13- Geri döndükten sonra tutuklananların yüzde 72'si rejimin 13 Sayılı sözde af kararnamesi kapsamında ya da uzlaşma anlaşmalarından sonra bu bölgelerde kalıp Kişisel Anlaşmaları kabul etmişlerdi.</p> <p>2022 yılına kadar Şam'da mültecilerin iadesi için birden fazla konferans düzenlenmesine rağmen, Suriyeli mültecilere ev sahipliği yapan hiçbir ülke, Suriye rejimi ile mültecilerin dönüşü konusunda bir anlaşma imzalamamıştır. Bazı ülkeler, mültecilerin hiçbir hakkını göz önünde bulundurmadan, zorla geri dönüşler gerçekleştirmektedir. Fakat bu mülteciler, sınır dışı edilmeden önce zorla geri dönüşlerin hayatlarını tehlikeye atacağını belirtmişlerdi. Uluslararası Af Örgütü'nün Eylül 2021'de "Eceline gidiyorsun: Suriye'ye dönen Suriyeli mültecilere yönelik ihlaller" başlıklı raporunda, Suriye istihbarat birimlerinin Suriye'ye dönen kadınları, çocukları ve erkekleri yasadışı veya keyfi olarak gözaltına aldıkları, işkence ve tecavüz, cinsel şiddet ve zorla kaybettirme dahil olmak üzere diğer kötü muamelelere maruz bıraktıkları vurgulandı. Bahse konu ihlaller, doğrudan geri dönenlerin ülkelerinden mülteci olarak ayrıldıkları için muhalif gruplara mensup oldukları varsayılarak gerçekleştirildi. Uluslararası Af Örgütü, yukarıda zikredilen bulgulara dayanarak, Suriye'de başkent Şam veya Şam bölgesi de dahil olmak üzere mültecilerin geri dönebilecekleri güvenli bir bölge olmadığı ve çatışmaların patlak vermesinden günümüze kadar Suriye'yi terk eden insanların geri dönmeleri halinde gerçek bir zulüm riski ile karşı karşıya olacakları sonucuna vardı. Raporunda, Lübnan makamlarının 2019'un ortası ile 2020'nin sonu arasında yaklaşık 6.000 Suriye vatandaşını sınır dışı ettiği belirtildi. Bu durum, aleni bir biçimde uluslararası hukukun geri gönderme ilkesinin ihlali anlamına gelmektedir⁸.</p>
<p>Geri dönüş bölgesini kontrol eden hükümet güçleri/aktörler, geri dönenlerin daha önce veya şu anda çatışmanın başka bir tarafının fiili kontrolü altında olan bir bölgeden gelmeleri, Suriye'yi yasa dışı yollardan terk etmeleri, yurt dışında sığınma talebinde bulunmaları, veya herhangi bir (şahsi veya ailevi) farklı husus nedeniyle taciz, ayrımcılık, keyfi gözaltı, fiziksel tehdit veya kovuşturma ile karşılaşmalarını temin edecek olan hakiki garantiler sağlamakla yükümlüdürler.</p>	<p>Ayrıca geri dönen mültecilerin, herhangi bir (şahsi veya ailevi) farklı husus nedeniyle taciz, zulüm ve ayrımcılığa maruz kalmamaları güvence altına alınmalıdır.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mültecilerin, gerçek veya algılanan ırkları, etnik kökenleri, dinleri, siyasi görüşleri, yaşları, 16 cinsiyetleri, medeni durumları, engellilik durumları, cinsel yönelimleri, cinsel kimlikleri, eğitim ve sosyal durumları ve sair karakteristik özellikleri nedeniyle taciz, yıldırma, zulüm veya ayrımcılık riski olmaksızın yeniden bütünleşmeleri gerekir. • Geri dönen mültecilerin ayrıca vatanlarını terk etmeleri, yurtdışına sığınma talebinde bulunmaları, çatışmanın diğer tarafının kontrolü altındaki bir bölgede veya muhalefetin lehine olduğu düşünülen herhangi bir bölgede yaşamaları veya bulunmuş olmaları nedeniyle ayrımcılığa veya intikam alma eylemlerine maruz kalmamaları gerekmektedir.	<p>Rapor 1 TB- Özellikle "uzlaşma anlaşmaları" kapsamındaki bölgelerden gelenler olmak üzere, görüşülen kişilerin üçte ikisi, kontrol noktalarını tutan güvenlik birimleri ve çeşitli milisler tarafından sürekli olarak tutuklanma veya taciz edilme korkusuyla yaşadıklarını belirtti. İnsanlar, bu noktalarda kendilerinden veya ailelerinden zorla para almak için bu gruplar tarafından keyfi olarak durduruluyor, taciz ediliyor, tehdit ediliyor veya tutuklanıyor. Milisler, geri dönenleri ve "uzlaşma anlaşmalarını" kabul edenleri belirleyerek hedef almak için muhbir ağından yararlanıyorlar.</p> <p>Rapor 1, TB - Rejim ve milisler tarafından işlenen yolsuzluk ve haraç alma eylemleri, geri dönenlerin hayatlarını her bakımdan etkiliyor. Görüşülen kişiler, bir belge almak veya mallarını pazara götürmek gibi en basit faaliyetleri bile gerçekleştirmek için rüşvet ödemek zorunda kaldıklarını bildirdiler. Bu bölgelerdeki neredeyse tüm endüstriyel ve diğer ekonomik faaliyetler durmuş durumda, bu nedenle yegane gelir kaynağı çoğunlukla çiftçilik. Rejim, "uzlaşma anlaşmaları" kapsamında yerel bölgelerin dışına mal ve ürün gönderilmesini yasaklayıp, geri dönenleri ürünlerini rejim yanlısı satıcılara satmaya zorlayarak bu durumu suiistimal ediyor. Geri dönenlerin üçte ikisi eski gelir kaynaklarını kaybettikleri için şimdi ya işsizler ya da ailelerine asgari bir yaşam standardı sağlayamayan amelelik gibi geçici işlerde çalışıyorlar.</p> <p>Rapor 1, sayfa 12- Katılımcıların yüzde 48'i, kendilerinin veya aile üyelerinin rejim karşıtı sivil faaliyetlerde buldukları, hatta rejim karşıtı duygulara sahip olmaları gerekçesiyle rejime ait güvenlik güçleri tarafından arandıklarını belirtti.</p> <p>Rapor 1, sayfa 13- Geri döndükten sonra tutuklananların yüzde 72'si rejimin 13 Sayılı sözde af kararnamesi kapsamında ya da uzlaşma anlaşmalarından sonra bu bölgelerde kalıp Kişisel Anlaşmaları kabul etmişlerdi.</p> <p>Rapor 1, sayfa 17 - Hiç yerlerinden ayrılmayan ikametgah sahibi kişilerin yüzde 45'ine nazaran, geri dönenlerin yüzde 55'i zorla evlerinden edildi.</p> <p>Rapor 1, sayfa 28 -Ankete katılanların yüzde 61'i vatana ihanet ve ülkeyi bozguna uğratma suçlamasıyla gözaltına alınmakla tehdit edilmenin yanı sıra, rejim kontrol noktalarında kadınlara sözlü ve cinsel taciz de dahil olmak üzere en az bir kez tacize uğradığını bildirdi. Bu zıt uygulamalar, orada yaşayanları ve geri dönenleri farklı şekilde hedef alıyor gibi görünüyor.</p>

⁸ <https://www.amnesty.org/en/documents/mde24/4583/2021/en/>

Ekim 2021'de yayınlanan Lübnan ve Ürdün'den Dönen Suriyeli Mültecilerle ilgili olarak hazırlanan "Hayatımız Ölüm Gibi" başlıklı bir İnsan Hakları raporu, geri dönen ve yaşamlarına veya fiziksel bütünlüklerine yönelik herhangi bir tehditle karşılaşmayan mültecilerin, muhalefete mensup olduklarını, bu gruplara sempati duyduklarını veya rejime muhalefet ettiklerini düşündüğü için rejimin sivilleri hedef alacağı korkusuyla yaşadıklarını kaydetmiştir. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün geri dönen mültecilerle yaptığı röportajlar, Suriye konusunda önde gelen bir uzmanın ifade ettiği şu görüşü doğruladı: "Geri dönen hemen hemen herkes, ister güvenlik birimleriyle bir fincan çay içerken, isterse tamamen işkenceyle olsun, bir şekilde sorguya tabi tutulacak, çünkü onları harekete geçiren sebepleri bilmek istiyorlar." Suriyeli mültecilerin bilinçli geri dönüş kararları alabilecekleri güvenilir bilgi ağlarının olmaması ve insani yardım kuruluşlarının yeterli erişime sahip olmaması yüzünden Suriye'de gönüllü geri dönüş ve dönenlerin yeniden entegrasyon durumlarını izleyememesi nedeniyle, İnsan Hakları İzleme Örgütü, Suriyeli mültecilere ev sahipliği yapan tüm ülkelere Suriye'nin geri dönüş için güvenli olmadığı savını kabul etmeleri yönünde çağrıda bulunuyor. Uluslararası bağış yapan hükümetler, geri gönderme yükümlülüğünün ihlali anlamına gelecek, Suriye'ye zorla geri gönderme ve acil sınır dışı etme gibi uygulamalara karşı koymak için baskıda bulunmalıdır⁹.

Suriye Gözlemevi, rejimin bölgeyi "Rus-Türk mutabakatıyla" ele geçirmesinden bu yana Doğu Guta bölgesinde 165'ten fazla kişinin tutuklandığını ve bu kişilerin akıbetinin halen meçhul olduğunu belirtti.

Gözlemevi, çoğunun Dveyr bölgesindeki yerinden edilen kişiler için kurulan sığınaklarda ve Adra bölgesindeki okullarda tutuklandığını kaydetti. Bu olay, rejimin güvenlik birimlerinin Doğu Guta'nın güney kesiminin belediye başkanlarına, rejimin Mart 2018'de Doğu Guta'nın kontrolünü ele geçirmesinin ardından tutuklanarak hapisanelerde işkence altında ölen bir ailenin dokuz üyesi dahil olmak üzere 38 tutuklunun belgelerini teslim etmesinin ardından gerçekleşmiştir.

Suriye Gözlemevi, yukarıda bahsedilen dönemde rejimin bodrumlarında işkence altında ölen Doğu Guta sakinlerinin sayısının açıklanan sayıdan çok daha fazla olduğunu; ayrıca Beşar Esad rejimi yetkililerinin "bunları kasıtlı olarak örtbas ettiğini" ve "Önümüzdeki dönemde para karşılığı ilgili ölüm belgelerini ailelerine teslim edeceklerini, rejimin bunları doğal ölüm olarak göstererek, birçoğunun cesetlerini teslim etmeden gömeceğini" doğrulayan kaynaklarını aktardı¹⁰.

"Korkunun Normalleşmesi" raporu, hiç ayrılmamış olanlar da dahil olmak üzere Esad kontrolündeki bölgelerde yaşayan insanların yaklaşık %50'sinin kendilerini güvende hissetmediklerini ve Suriye dışından geri dönenlerin %67'sinin kendilerini güvende hissetmediklerini bildirdi. %94'sinin kendilerini güvende hissetmediklerini belirttiği uzlaşma bölgelerinde yaşayanlar ise en kötü durumda olanlar. Çoğu, güvenlik yetkililerinin uyguladığı baskı, güvensizlik ve yaygın şiddet olaylarını güvenli bölge bulunmadığına kanıt olarak gösteriyor. Aynı otoritenin güvenlik politikaları nedeniyle uygulanan güvenlik önlemleri, güvenliğin her yerde zayıf olduğunu ortaya sermektedir¹¹.

Tutuklamalar ve zorla kaybetmeler devam ettiği için Suriye ve Rus rejimlerinin garantileri pratikte hiçbir şey ifade etmiyor. Esad kontrolündeki bölgelerde yaşayan 533 kişinin yer aldığı araştırma, katılımcıların %64'ünün af kararlamalarını yararsız bulduğunu, %79'unun ise gözaltındaki akrabalarının af kararlamalarından yararlanmadığını ortaya çıkardı.¹²¹³

Rusların ve Suriye rejiminin yerleşim ve uzlaşma alanları olarak gördüğü Dera'da, hiçbiri sahada uygulanmayan garanti ve anlaşmaların varlığına rağmen yerleşim yeri sahiplerinin tasfiyeleri devam ediyor. 2021'de Suriye ordusu Dera vilayetinde kapsamlı bir askeri hareket başlattı ve şehri kuşatma altına aldı, sivilleri bombaladı ve bazı sakinlerinin yerinden edilmesi sebep olacak koşullar yarattı.¹⁴

Yakın zamanda Dera'daki Şehitleri Belgeleme Ofisi, yalnızca Mart 2022'de suikastlerde yaşamını yitiren 28 sivil şehidin ve doğrudan hedef alınan eski savaşçıların şehadetlerinin yanı sıra, Dera vilayetinden rejim güçlerinin hapisanelerinde işkence altında bir çocuk, bir kadın ve bir şehidin de aralarında bulunduğu 33 kişinin şehadetini belgeledi.¹⁵

⁹ <https://www.hrw.org/report/2021/10/20/our-lives-are-death/syrian-refugee-returns-lebanon-and-jordan>

¹⁰ [Suriye Gözlemevi: Rus-Türk yerleşiminden bu yana Guta'da 165 tutuklu kayıp | Alhurra \(alhurra.com\)](https://www.alhurra.com/syria-report-rus-turk-yerlesiminden-bu-yana-guta-da-165-tutuklu-kayıp/)

¹¹ <https://syacd.org/tr/timeline/guvene-hissetme/>

¹² <https://syacd.org/tr/korkunun-normallesmesi/>

¹³ <https://syacd.org/tr/suriye-rejiminin-aflari-yerinden-edilmis-suriyeliler-icin-tehlikeli-sonuclari-olan-goz-boyama-uygulamalarindan-ibarettir/>

¹⁴ <https://syacd.org/tr/rejimin-bas-zanlisi-oldugu-suikastlar-dera-ilini-kana-buladi/>

¹⁵ <https://www.daraamartyrs.org/?p=20392>

<p>Her bireyin geri dönme kararı, herhangi bir zorlama olmaksızın, bilinçli ve gerçekten gönüllü bir şekilde gerçekleşmektedir.</p>	<p>Her bireyin geri dönme kararı, herhangi bir zorlama olmaksızın, bilinçli ve gerçekten gönüllü bir şekilde gerçekleşmektedir.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mültecilerin geri dönüşleri, sadece genel olarak Suriye'deki ve özel olarak da geri dönüş amaçlanan bölgelerin koşullarıyla ilgili güvenilir bilgiler ışığında alınmış, özgür ve bireysel kararlar neticesinde gerçekleşmelidir. • Geri dönme hakkının kullanılması için herhangi bir süre sınırı olmamalıdır. • Geri dönüş koşulları hakkında yanlış bilgi verilmemeli ve geri dönüş ve yolculuk ile ilgili bölgelerin güvenliği konusunda BMMYK'nın mültecilere düzenli bilgi sağlamasına izin verilmeli ve BMMYK bu görevi yerine getirebilecek bir durumda olmalıdır. • BMMYK'nın bireysel, organize edilmiş veya kolaylaştırılmış herhangi bir geri dönüş hareketi başlatılmadan önce geri dönüşleri ve bu geri dönenlerin koşullarını takip etmesine müsaade edilmelidir. • Git ve gör ziyaretleri veya gel ve anlat ziyaretleri olarak adlandırılan mültecilerin olası geri dönüş bölgelerine ya da tekrar sığındıkları ülkelere güvenli bir şekilde geri dönme hakkına sahip olacakları ziyaretlere izin verilmeli ve bu konuda kolaylık sağlanmalıdır. Bu sayede, mülteciler geri dönmeyi planladıkları bölgelerde hakim olan durum hakkında bilgi sahibi olarak bu konuda mülteci topluluklarına bilgi verebilirler. • BMMYK'nın geri dönüşe yönelik herhangi bir desteği, mültecilerin bireysel geri dönüş haklarına saygı gösterilmesine temeline dayanmakta olup, bu durum tüm mülteci nüfusu için yeterli güvenliğin sağlandığı şeklinde yorumlanmamalıdır. Geri dönüşler, geride kalan mültecilerin ev sahibi ülkelerde kalmaya devam etmelerinin reddedilmesi veya yeni mültecilerin kabul edilmemesi için bir gerekçe olarak kullanılmamalıdır.	<p>Rapor 1, Sayfa 32 - Rejim kontrolündeki bölgelere dönenlerin yüzde 62'si geri döndükten sonra hayal kırıklığına uğradıklarını dile getirdi. Bazıları geri dönüşlerinin "aptalca bir karar" olduğunu söylüyor ve rejimin durumun istikrara girdiği yönündeki propagandasına inandıkları için kendilerini kandırılmış hissediyorlardı. Ayrıca, rejimin zorla ele geçirdiği bölgelerde görüşülen kişilerin yüzde 73'ü oradan ayrılmak istiyor. Bu ayrılma isteği, o bölgelerdeki vatandaşların sıklıkla maruz kaldıkları suiistimal ve hak ihlallerine karşı duyulan kırgınlığı yansıtmaktadır.</p> <p>Rapor 1, sayfa 33 - Yüzde 84'ü diğer kişilere rejim kontrolündeki bölgelere dönmelerini tavsiye ediyor.</p> <p>Rapor 2¹⁶ TB - Yüzde 25'inin rejim kontrolündeki bölgelere geri dönmesinin ana nedeni kötü ekonomik ve yaşam koşullarıdır ve bu koşullar mültecilerin yüzde 23'ünü geri dönmeye itmiştir.</p> <p>Rapor 2, TB- Geri dönenlerin üçte ikisi Suriye'ye geri döndüklerinde umdukları şeyi bulmadıklarını söylüyor.</p> <p>Rapor 2, TB- Rejim kontrolündeki bölgelere geri dönenlerin yüzde 48'i, güvenlik ve yaşam koşullarındaki gerçeklerle karşı karşıya kaldıklarında bir kez daha bölgeyi terk etti.</p> <p>Rapor 2, TB- Kötü yaşam koşulları, yerinden edildikleri bölgelerdeki eğitim veya hizmetler, güvenlik durumundaki belirsizlik, kimlik belgeleriyle ilgili sorunlar, askeri koşullar, ailelerine kavuşma isteği, sığındıkları ülkelerde rahatsız edilme veya entegrasyon yetersizliği gibi nedenler, geri dönüşlerin gönülsüzce olduğunu göstermektedir.</p> <p>Rapor 2, TB- Geri dönenlerin üçte ikisi, Suriye'ye döndüklerinde umdukları şeyi bulmadıklarını söylüyor. Yüzde 65 ise, rejim bölgelerindeki kötü yaşam ve ekonomik koşulları ile kendilerinin veya ailelerinin tacize, keyfi tutuklamaya maruz kalma ya da silah altına alınma korkusu arasında sıkışıp kalmak dışında hiçbir şey elde edemediklerini ifade ettiler. Bu belirtilen faktörler nedeniyle, geri dönenlerin yüzde 68'i diğer ÜYOK'lere ve mültecilere geri dönmelerini tavsiye etti.</p> <p>Rapor 2-Rejim kontrolü altındaki bölgelerde ikamet eden tanıdıklar ve akrabalar: Geri dönenlerin yüzde 61'i için en sık bilgi edinme kaynaklarıdır çünkü diğerlerine kıyasla güvenilirlikleri ve doğruluk payları daha fazla. Uzlaşma komiteleri: Geri dönenlerin yüzde 16'sının bilgi kaynaklarını oluşturmaktalar. Sosyal Medya mecraları: Geri dönenlerin yüzde 14'ünün, geri dönme kararı almalarına sebep teşkil eden bir diğer sınırlı bilgi kaynağıdır.</p> <p>Rapor 2- Katılımcıların yüzde 68'i geri dönme kararlarından memnun değil, memnun olduğunu dile getirenlerin oranı sadece yüzde 32.</p> <p>Danimarka, Şam şehrinin güvenli bir yer haline geldiğini ve mültecilerin buraya iade edilebileceğini belirten bir rapor yayınladı. Fakat Uluslararası Af Örgütü, Aralık 2021'de, Danimarka makamlarının son raporlarında "bazı yanlış beyanlarda bulunduğunu" bildirdi. Danimarka makamları, "askeri ve güvenlik sorunları olan Suriyelilerin, durumlarını Suriye hükümetiyle çözebileceğini" iddia etti. Uluslararası Af Örgütü mektubunda, "Akıl almaz bir yaklaşım" olarak nitelendirdiği bu kararı eleştirdi ve "Suriye yetkililerinin durumu çözme yönündeki anlaşmayı kabulünün, bireyleri keyfi gözaltına alınmaktan koruyacağını garanti etmediği" uyarısında bulundu.</p> <p>Suriyeli mültecilerin bilinçli geri dönüş kararları alabilecekleri güvenilir bilgi ağlarının olmaması ve insani yardım kuruluşlarının yeterli erişime sahip olmaması yüzünden Suriye'de gönüllü geri dönüş ve dönenlerin yeniden entegrasyon durumlarını izleyememesi nedeniyle, İnsan Hakları İzleme Örgütü, Suriyeli mültecilere ev sahipliği yapan tüm ülkelere Suriye'nin geri dönüş için güvenli olmadığı savını kabul etmeleri yönünde çağrıda bulunuyor. Uluslararası bağış yapan hükümetler, geri gönderme yükümlülüğünün ihlali anlamına gelecek, Suriye'ye zorla geri gönderme ve acil sınır dışı etme gibi uygulamalara karşı koymak için baskıda bulunmalı¹⁷.</p> <p>Rejim kontrolündeki bölgelerdeki halka yapılan yardımlarla ilgili olarak, "Korkunun Normalleşmesi" raporu, Suriye rejiminin insani yardımları nasıl silaha dönüştürdüğünü gösteriyor.</p> <p>Ankete katılanların yaklaşık %58'i, rejim kontrolündeki bölgelerde faaliyet gösteren uluslararası ve yerel insani yardım kuruluşlarındaki yolsuzluk düzeylerini orta ile çok yüksek arasında değişen düzeyde tanımladı. Buna karşın katılımcıların %42'si yolsuzluk seviyesini düşük veya çok düşük olarak tanımladılar.</p> <p>Katılımcıların yaklaşık %44'ü Suriye rejimi tarafından kontrol edilen bölgelere tahsis edilen insani yardımın %25'inden fazlasının askeri birimlere ve milis güçlere aktarıldığını düşünürken, %16'sı gerçek oranın daha da fazla olduğunu %50 ile %75 arası inanıyor.¹⁸</p> <p>"Korkunun Normalleşmesi" başlıklı rapordaki ilginç sonuçlardan biri, rejim bölgelerinde yaşayanların yaklaşık yüzde 75'inin Suriye rejiminin davranışlarından memnun olmadığı ve rejim kontrolündeki bölgelerde yanıt verenlerin yüzde 89'unun genel olarak yaşam koşulları, güvenlik, hizmet veya ekonomik sebeplerden kaynaklanan memnuniyetsizliklerini dile getirmesiydi. Katılımcıların yaklaşık yarısı bahse konu bölgelerden ayrılmak istemektedir.¹⁹</p>
---	--	--

¹⁶ Rapor 2: "Çekiç ve Örs Arasında: Esad Denetimindeki Bölgelere Dönmeye Zorlanan Suriyelilerin Dönüş Sebepleri ve Deneyimleri," TB=Temel Bulgular

¹⁷ <https://www.hrw.org/report/2021/10/20/our-lives-are-death/syrian-refugee-returns-lebanon-and-jordan>

¹⁸ <https://syacd.org/tr/yaritim-mudahale-ve-yolsuzlugun-silahlandirilmesi/>

¹⁹ <https://syacd.org/tr/korkunun-normallesmesi/>

<p>Geri dönenlerin özgürce gidecekleri ve ikamet edecekleri yerleri tercih edebilmesi ve hareket özgürlüğü hakkının bu geri dönüş bölgelerini kontrol eden devlet veya kurumları tarafından kabul edilmesi.</p>	<p>Herkesin eski ikamet ettiği veya tercih ettiği başka yerlere dönme ve hareket özgürlüğünden yararlanma hakkı vardır.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesinin (ICCPR) 12. Maddesi, herkesin “hareket özgürlüğü ve ikamet yerini seçme özgürlüğüne sahip olduğunu” ve bu hakların ancak kanunla öngörüldüğü ve gerekli olduğu takdirde ulusal güvenliğin ve kamu düzeninin korunması için kısıtlanabileceğini ön görmektedir. • Buna benzer şekilde, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin (İHEB) 13. Maddesi de herkesin “tüm devletlerin sınırları içinde hareket etme ve ikamet etme özgürlüğüne sahip olduğunu” ve herkesin “kendi ülkesi de dahil olmak üzere herhangi bir ülkeden ayrılma ve ülkesine dönme hakkına sahip olduğunu” ön görmektedir. <p>BMMYK ve ortaklarına, koruma takibi ve değerlendirmeleri yapma, halkla istişarede bulunma ve geri dönen mültecilerin yetkililer veya yerel topluluklar tarafından örneğin okullara, hastanelere ve istihdama erişimleri için Suriye içerisinde bir yer seçmeleri ve Suriye toprakları içerisinde hareket ederek yerleşmelerine izin verilip verilmediğinin değerlendirildiği bağımsız değerlendirmeler yapmalarına izin verilmelidir.</p>	<p>Rapor 2, TB -Geri dönenlerin yüzde 40'ı, kısmen veya tamamen tahrip olduğu için ya da geri dönüşü engelleyen güvenlik önlemleri nedeniyle kendi evlerine tekrar yerleşemedi.</p> <p>Rapor 2 - Geri dönenlerin sadece yüzde 60'ı daha önce yaşadıkları ikamet yerine dönebildi. Yüzde 24'ü aynı mahalleye dönebildi ama evlerine dönemedi. Yüzde 18'i ise mahallelerine ya da kasabalarına dönemeyip başka bölgelere gittiler.</p> <p>Suriye rejimi, yıkılan bölgeleri yeniden inşa etmek için idari yasalar çıkarıyor. Fakat bu kararların gizli amacı, mültecilerin kendi evlerine dönüşünü engellemektir. Bu kanunlardan biri de 2018 tarihli 10 Sayılı Kanun olup, idari birimlerin genel organizasyon şeması içerisinde bir veya birden fazla idari alanın oluşturulabileceğini ön görmektedir. Bir diğer temel sorun, yasanın zaman çerçevesidir, çünkü bir yerel makam henüz gerçekleşmemiş olan bir yeniden geliştirme planı açıkladığında, insanların mülkiyet sahibi olduklarını kanıtlayan belgeleri yetkililere sunmaları için 30 günleri olacaktır. Aksi takdirde kendilerine tazminat ödenmeyecek ve mülkiyet hakkı, mülkün bulunduğu kasaba veya ilçe veya şehre aktarılacaktır.</p> <p>10 Sayılı Kanuna ek olarak, Suriye rejimi krizden bu yana 45'ten fazla konut, arazi ve mülkiyet kanunu çıkarmıştır.</p> <p>Suriye rejiminin yıkımları kullandığı ve böylece sivillerin geri dönüşünü engellediği başlıca yollardan biri, doğal veya doğal olmayan nedenlerle veya kanun hükümleri gereği yıkımları gereken hasar gören binaların yıkıntılarının kaldırılmasına ilişkin 2018 tarihli 3 Sayılı Kanun'dur²⁰.</p>
---	---	---

²⁰ <http://www.pministry.gov.sy/contents/13440/%D8%A7%D9%84%D9%82%D8%A7%D9%86%D9%88%D9%86-%D8%B1%D9%82%D9%85-/3/-%D9%84%D8%B9%D8%A7%D9%85-2018-%D8%A7%D9%84%D8%AE%D8%A7%D8%B5-%D8%A8%D8%A5%D8%B2%D8%A7%D9%84%D8%A9-%D8%A3%D9%86%D9%82%D8%A7%D8%B6-%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%A8%D9%86%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%AA%D8%B6%D8%B1%D8%B1%D8%A9-%D9%86%D8%AA%D9%8A%D8%AC%D8%A9-%D8%A3%D8%B3%D8%A8%D8%A7%D8%A8-%D8%B7%D8%A8%D9%8A%D8%B9%D9%8A%D8%A9-%D8%A3%D9%88-%D8%BA%D9%8A%D8%B1-%D8%B7%D8%A8%D9%8A%D8%B9%D9%8A%D8%A9-%D8%A3%D9%88-%D9>

<p>Mültecilerin ve geri dönenlerin fiziksel, hukuki ve maddi açıdan güvenliği sağlanmaktadır.</p>	<p>Mültecilerin ve geri dönenlerin fiziksel, hukuki ve maddi açıdan güvenliği sağlanmaktadır.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Geri dönen mültecilerin fiziksel, hukuki ve maddi güvenliği, gittikleri devletin sorumluluğu altındadır. • Fiziksel güvenlik, cinsel şiddet veya tehditler dahil olmak üzere mültecilerin fiziksel ve zihinsel güvenlik ve bütünlüğüne yönelik şiddetten korunmayı garanti altına almak için hem geri dönüş yolunda hem de geri dönüş bölgelerinde önemli tedbirlerin alınmasını kapsamaktadır. • Geri dönüş bölgelerinin askeri faaliyetler veya patlama tehlikesi dahil olmak üzere, çatışmayla ilgili tehditlerden arındırılmış olmaları gerekmektedir (örn. bilgi sağlayarak veya mayınları işaretleyerek). Yürütme Komitesinin(EXCOM)18 Sayılı (1980) Kararı, “menşe ülke hükümetlerine geri dönen mültecilerin güvenliği için resmi güvenceler sağlamaları” çağrısında bulunmuştur. • Çatışma kaynaklı tehlikelere müdahalenin yanı sıra, geri dönen mültecilerin yasadışı gözaltı, zorla kaybettirme veya yargısız infazlara maruz kalmamalarının sağlanması gerekmektedir. • Misilleme eylemleri veya insan tacirleri gibi suç şebekelerinin eylemleri cezasız bırakılmamalı ve soruşturma ve kovuşturmayla tabi tutulmalıdır. • Suriye’de güvenli kabul edilen bölgeleri tehlike oluşturan çatışma bölgelerinden ayrı tutmak faydalı olsa da bir kişi için güvenli olan bölgenin bir başkası için güvenli olmayabileceğine dikkat edilmelidir. • Geri dönen mültecilerin hukuki güvenliğinin sağlanması, temel hizmetlere, idari prosedürlere ve ulusal korumaya erişimlerinde ayrımcılık yapılmasını önlemek gerektirir. • Hukuki güvenliğin sağlanması zorunluluğu, vatandaşlığın yeniden tesis edilmesi ve nüfus belgelerinin tanınması ile bağlantılı olduğu için diğer kriterlerle de yakından ilgilidir. Buna mülkün geri alınması, hak ihlalleri için mahkemelere ve çözüm yollarına erişim ve 11. Kriter uyarınca cezai kovuşturmayla maruz kalınmaması için af uygulanması da dahil ama bunlarla sınırlı değildir. • Maddi güvenlik, geri dönen mültecilerin ve ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin, gıda, su, barınma, maddi destek ve engelliler için yardımcı araçlara/cihazlara, gelir getirici fırsatlara, barınmaya, toprağa erişim dahil olmak üzere sosyal, ekonomik ve kültürel haklarını kullanmalarına bölgeden hiç ayrılmayanlarla aynı ölçüde izin verilmesini gerektirir. • Geri dönüşlerin sürdürülebilir bir çözüm oluşturması için, geri dönen mültecilerin, yerinden edilmemiş kişilerle aynı hizmetlere erişim hakkına sahip olması gerekir.	<p>Rapor 2 - İstismarın en yıkıcı örneği, güvenlik güçlerinin ayırım gözetmeksizin ve hiçbir suçlama olmadan gözaltı ve tutuklamalar gerçekleştirilmesidir. Görüşülen kişilerin dörtte birinden fazlası güvenlik güçleri tarafından bizzat gözaltına alındı veya aile üyelerinden biri keyfi olarak tutuklandı. Ankete katılanların yüzde 75’i son 18 ay içinde tutuklandı. Tutuklananların yüzde 70’inden fazlası serbest kalabilmek için rüşvet vermek zorunda kaldı. Gözaltında darp ve işkence uygulamaları oldukça yaygın. Görüşülen birkaç kişinin akrabaları bilinmeyen yerlere götürüldü ve daha sonra kendilerinden bir daha haber alınamadı.</p> <p>Rapor 1, sayfa 10 - Bu çalışmaya katılanların yüzde 65’i (görüşülen erkeklerin yüzde 68’i ve kadınların yüzde 59’u) rejim kontrolündeki bölgelerde kendilerini güvende hissetmedikleri bilgisini verdi Bölgedeki yaşlılar, gençlere göre daha az güvende hissettiklerini bildirdi: 60 yaşın üzerindekiilerin yüzde 82’si, 18 ila 25 yaşındakilerin yüzde 58’i kendilerini güvende hissetmiyor. Uzlaşma anlaşmalarının, bölge sakinlerinin kendilerini daha az güvende hissetmelerine neden olduğu görülüyor: Uzlaşma anlaşmaları yoluyla rejimin düzenlemeler yaptığı bölgelerdeki katılımcıların yüzde 74’ü, bu tür anlaşmaların olmadığı bölgelerdeki kişilerin yüzde 64’üne kıyasla kendilerini daha fazla güvensiz hissediyor (bkz. Şekil 3). Başlıca korku sebepleri: Keyfi tutuklamalar, rejim güçleri için zorunlu askerlik yapma, rejim güçleri ve çeşitli milislerin güvenlik açısından yarattıkları kaos ortamı.</p> <p>Rapor 1, sayfa 24 - Ankete katılanların yüzde 79’u hukukun üstünlüğünün olmayışına ve güvenlik durumunun ciddi şekilde bozulmasına karşı üzüntü duyduklarını ifade etti.</p>
---	--	--

<p>Suriye vatandaşı olmayan ama geçiminden sorumlu olunan kişilere geri dönme ve kalma hakkı da dahil olmak üzere, aile birliği ilkesi desteklenmektedir.</p>	<p>Suriye vatandaşı olmayan ama geçiminden sorumlu olunan kişilere geri dönme ve kalma hakkı da dahil olmak üzere, aile birliği ilkesi desteklenmektedir.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yerinden edilmenin tüm aşamalarında ve gönüllü geri dönüş ve yeniden entegrasyon süreci boyunca mülteci ailelerin gönülsüz olarak birbirlerinden ayrılması engellenmelidir. • İlgili makamların, birbirlerinden ayrılan aile üyelerinin takibi için gerekli bilgileri sağlaması ve ailelerini bulmaları için destek olup, onlara kolaylık sağlama sözü vermeleri gerekmektedir. • Geri dönenlerin eşleri ve reşit olan ve olmayanlar da dahil olmak üzere çocuklarının yanı sıra, Suriye vatandaşı olmayan, bakmakla yükümlü oldukları diğer kişilerle birlikte milli kanunlar kapsamında ülkeye girmelerine ve yasal olarak orada kalmalarına izin verilmelidir. Aynı zamanda Suriyeli olmayan dul eşler ve aile bağlarını korumak için Suriye'ye yasal yollardan girmek ve orada yaşamayı isteyebilecek ölmüş mültecilerin çocukları için de bu hak geçerli olmalıdır.	<p>Rapor 2, TB - Yüzde 33'ü bu dönüş aracılığıyla ailelerine kavuşma hedeflerine ulaşamadı, bu da geri dönüş deneyimi için "yanlış ve hayal kırıklığı yaratan bir karar" ifadelerini kullanmalarına neden oldu.</p> <p>Rapor 2- Araştırmaya katılanların üçte biri(yüzde 33), döndükten sonra bile güvenlik güçleri tarafından aranmaları veya zorunlu askerlik hizmeti yüzünden geri dönememeleri gibi çeşitli nedenlerle ailelerine kavuşamadı.</p>
<p>Herhangi bir kuruluşun, mültecilerin ve yerinden edilmiş kişilerin menşe bölgelerine veya diledikleri yerlere bilinçli, gönüllü, güvenli ve onurlu bir şekilde geri dönmelerini engelleyen faaliyetleri engellenmektedir ve bu konuda önlemler alınmaktadır.</p>	<p>Herhangi bir kuruluşun, mültecilerin ve yerinden edilmiş kişilerin menşe bölgelerine veya diledikleri yerlere bilinçli, gönüllü, güvenli ve onurlu bir şekilde geri dönmelerini engelleyen faaliyetleri engellenmektedir ve bu konuda önlemler alınmaktadır.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Suriye'deki herkesin insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygı gösterileceğine yönelik kesin bir taahhütte bulunulmalı ve aşağıdakiler de dahil olmak üzere çeşitli güven artırıcı önlemler alınmalıdır: • Ayrımcı amaca veya etkilere sahip mevzuat, idari yönerge ve uygulamalar yürürlükten kaldırılmalı; • Her türlü siyasi, dini veya etnik husumetin veya nefretin kışkırtılması önlenmeli ve bastırılmalı; • Misilleme veya intikam eylemleri önlenmeli ve bastırılmalı; • Uluslararası kuruluşlar ve insan hakları gözlemcileri tarafından anında ve engelsiz erişim yolu da dahil olmak üzere, farklı cinsel yönelim ve cinsel kimliklere sahip kişiler korunmalı; • Uluslararası kuruluşlar ve insan hakları gözlemcileri tarafından anında ve engelsiz erişim yolu da dahil olmak üzere, farklı etnikler ve dini azınlıklar korunmalı; • Husumeti veya nefreti körükleyen ve geri dönen mültecilerin haklarının ağır ihlaline sebep olan her türlü kişisel veya resmi eylemler yasal takibe alınmalı.	<p>Rapor 1, Sayfa 12 - Rejim kontrolündeki bölgelere dönenlerin yüzde 62'si geri döndükten sonra hayal kırıklığına uğradıklarını dile getirdi. Bazıları geri dönüşlerinin "aptalca bir karar" olduğunu söylüyor ve rejimin durumun istikrara girdiği yönündeki propagandasına inandıkları için kendilerini kandırılmış hissediyorlardı.</p> <p>Ayrıca, rejimin zorla ele geçirdiği bölgelerde görüşülen kişilerin yüzde 73'ü oradan ayrılmak istiyor. Bu ayrılma isteği, o bölgelerdeki vatandaşların sıklıkla maruz kaldıkları suiistimal ve hak ihlallerine karşı duyulan kırgınlığı yansıtmaktadır.</p>

Sürgünden önce veya sürgün sırasında işlenen ağır uluslararası insan hakları ihlalleri, insanlığa karşı işlenen suçlar, ağır insan hakları ihlallerine sebebiyet veren suçlar ve ölüme ya da ağır bedensel zarara sebebiyet veren suçlarla itham edilenler dışında; geri dönenler Suriye'deki aftan tam olarak yararlanıyorlar. Zorunlu askerlik hizmetinden veya yedek askerlik hizmetinden kaçan, silahlı kuvvetlerden firar eden, devlet dışı silahlı bir gruba katılan ve Suriye'yi yasa dışı yollardan terk eden ve/veya yurtdışına sığınma talebinde bulunan kişiler de aftan yararlanmaktadır.

Bu iki suç dışındaki başka bir suçla itham edilen herkes aftan yararlanır: a) ağır Uluslararası İnsan Hukuku ihlali veya insanlığa karşı suç; veya b) çatışmalarla ilgisi olmayan adi suçlar.

- Uluslararası insan hukukunun ağır ihlali veya 15 Temmuz 2012'den beri uluslararası hukukta tanımlanan insanlığa karşı suç veya çatışmayla ilgisi olmayan adi suçlar dışındaki bir suçla itham edilenler hariç tüm geri dönen mülteciler için af çıkarılmalıdır.
  - Siyasi veya diğer uygun olmayan nedenlerle cezai yaptırımlara başvurulmamalıdır.
  - Mültecilerin 2011'den bu yana yerlerinden edildikleri zamana ait birikmiş vergi veya idari borçlarının iptal edilmesi gerekmektedir.
  - [Konuyla ilgili son düzenlemeler]: 9 Ekim 2018 tarihinde, askerlik hizmetindeyken firar ve askerlik yoklamasından kaçma durumlarında af sağlayan 18/2018 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname çıkarıldı, fakat aftan yararlananlar yine de askere alınabilir. Af, Suriye'de kalanlar için dört ay içinde (yani 9 Şubat 2019'a kadar) askerlik şubelerine teslim olanlar için ve ülke dışında bulunanlar için ise altı ay içinde (9 Nisan 2019'a kadar) askerlik şubelerine teslim olmaları halinde firar ve asker kaçağı nedeniyle verilen cezalarından feragat edilmesini ön görüyor. Kriter 12 – Geri dönen mülteciler, askerlik hizmeti konusunda ayrımcılığa uğramazlar.
- Geri dönen mülteciler, askerliğe alınma veya yedek askerlik görevlerinde bulunma konusunda ayrımcılığa maruz bırakılmamalıdır.**
- Milli hukuk kapsamındaki diğer muafiyet gerekçelerinin yanı sıra, önceki yerinden edilmeyeyle ilgili şahsi koşullar, askerlik veya diğer zorunlu ulusal hizmetten muafiyet amacıyla olumlu yönden değerlendirilmelidir.

Rapor 1- Görüşülenlerin yaklaşık yüzde 68'inin kendileri veya akrabaları güvenlik güçleri ya da Esad'ın ordusu tarafından tutuklanmak üzere aranıyor. Esad güçleri adına zorla askere alınma gittikçe yaygınlaşıyor. Özellikle de "uzlaşma anlaşmaları" kapsamında entegre edilen bölgelerdeki görüşülenlerin neredeyse yüzde 75'inin kendileri veya aile üyeleri askere alınmak istendi. Askere alınan savaşıların neredeyse tamamı en tehlikeli cephe hatlarına gönderiliyor. Bunların birçoğu, özellikle genç erkekler, ya savaşta ya da şüpheli koşullar altında öldürüldü. Güvenlik birimleri tarafından "Esad karşıtı" olarak görüldükleri için arananların çoğu zorla askere alınıyor ve gözaltından sonra doğrudan cepheye gönderiliyor ve bir daha asla onlardan haber alınamıyor.

Rapor 1, sayfa 11 - Görüşülen kişilerin yüzde 70'i, kendilerinin veya bir aile üyelerinin zorunlu ya da yedek askerlik görevi için aranmalarından dolayı korkularını dile getirdiler (askere alınma korkusu). Ankete katılanların yarısı, güvensizlik duygularının sebebinin, rejime karşı oldukları için kendilerinin veya bir aile üyelerinin tutuklanma tehlikesi olduğunu söylediler(tutuklanma korkusu).

Rapor 1, sayfa 12 - Toplam katılımcıların yüzde 68'i zorunlu askerlik görevi için aranıyordu ve rejimin zorla geri aldığı bölgelerde bu oran biraz daha yüksekti (bu bölgelerde oran yüzde 75).

Rapor 1, sayfa 13 - Ankete katılanların yarısından fazlası (yüzde 62) veya akrabalarından biri rejimin güvenlik güçleri tarafından keyfi olarak gözaltına alındı.

Rapor 1, sayfa 13- Geri döndükten sonra tutuklananların yüzde 72'si rejimin 13 Sayılı sözde af kararnamesi kapsamında ya da uzlaşma anlaşmalarından sonra bu bölgelerde kalıp Kişisel Anlaşmaları kabul etmişlerdi.

Rapor 1, sayfa 18 - Rejim yetkilileri, evlerini terk etmeye zorlanan veya daha sonra rejim tarafından geri alınan bölgeleri terk edenlerin yüzde 64'ünü, bölgeleri kendi kontrolü dışında olduğu veya geri dönenlerin bölge dışında olduğu dönemde, almadıkları hizmetler için ödeme yapmak zorunda bıraktı(Şekil 11). Hükümet bunu her yerde dayattırdı; insanlar, kesilen hizmetler eski haline getirilmeden veya resmi evrak işlemlerine başlamadan önce evlerinde olmadıkları için kullanmadıkları su, elektrik, telefon, belediye harçları, emlak vergileri ve diğer hizmetler için bile ödeme yapmak zorundalar. Bazı durumlarda bu ödemeler, geri dönen kişinin ortalama aylık veya yıllık maaşından fazla olabiliyor. Humus'a geri dönenlerin yaklaşık dörtte üçünün (yüzde 74); Şam kırsalında yüzde 17; Halep ve Dara'da ise yüzde 33'ünün bu tür ödemeler yapması gerekiyordu (Şekil 12).

Rapor 1, sayfa 24 - Ankete katılanların yüzde 79'u hukukun üstünlüğünün olmayışına ve güvenlik durumunun ciddi şekilde bozulmasına karşı duydukları üzüntüyü ifade etmişlerdir.

Rapor 2- Af nedeniyle geri dönen katılımcıların toplam oranı yüzde 1 ve bu düşük oran da geri dönenlerin af kararlarına karşı güvensizliğini göstermektedir.

Rapor 2- Geri dönenlerin yalnızca yüzde 37'si veya akrabalarından biri güvenlik güçleri tarafından aranmaktaydı ve yerlerinden edildikleri veya iltica ettikleri bölgelerdeki yaşama dayanamadıkları için geri dönmeyi göze almışlardı.

Rejim güçleri, Halep, Şam kırsalı ve Dera vilayetlerinde yoğunlaşan ve kendisi ile daha önce yerleşim anlaşmaları imzalayan bölgelerde güvenlik durumlarını garantiye alanları takip etmeye ve tutuklamaya devam etti. 2020'den önce, "Güvenlik durumlarını garantiye alan kişilere karşı en az 307 tutuklama yapıldı²¹.

Başkent'in Sesi ekibinin belgelerine göre, Şam'ın doğu ve batı kırsalından rejim güçleri ve milislerinin saflarında yer alan 200'den fazla gönüllü "uzlaşma" unsuru, 2019'un başından bu yana Suriye'nin kuzeyindeki savaş cephelerinde öldürüldü.

Ayrıca, "Başkentin Sesi" ekibi 2019 yılında, çeşitli yerleşim birimleri de dahil olmak üzere, Esad rejiminin istihbarat birimleri ve Şam ve çevresindeki askeri kontrol noktaları tarafından gerçekleştirilen aralarında "uzlaşma" unsurları ile zorunlu ve yedek askerlik için arananların da bulunduğu 1200'den fazla tutuklama vakasını belgeledi. Askerlik hizmetinin yanı sıra birçok kadın, "rejim" tarafından aranan kişilerle telefonla temasa geçmek suçlamasıyla göz altına alındı. Birkaç genç ise "rejim istihbaratının" "terörizm" ile bağlantılı olduğunu söylediği suçlamalarla tutuklandı.²²

"Korkunun Normalleşmesi" raporu, katılımcıların %19'unun tutuklamaların daha önce rejim tarafından çıkarılan af yasalarından yararlanan ve kararnamelerinden biri kapsamında olan kişilere karşı yapıldığını doğruladığını belirtti. Buna karşılık, tutukluların yaklaşık dörtte birinin (%26) rejim tarafından daha güçlü bir garanti temin edilmesini ön gören kişisel veya toplu uzlaşma anlaşmaları imzaladığını doğruladılar.

Yakınları teoride çıkarılan af kararnameleri kapsamında olması gereken katılımcıların %79' bu kararlardan yararlanmamıştır. Mensubu oldukları topluluklar arasında af yasalarıyla serbest bırakılan olmadı. Ankete katılanların geri kalanı (%21), af kararlarının bu kararların gerçek değeri üzerindeki olumlu etkilerinden bahseden katılımcılardan oluşuyordu. Bunlardan sadece %12'si bu kararnamelerin faydalarının gerçek olduğuna inanıyordu. Geri kalanlar şunları ifade etmektedir: Aftan yararlananlar ya cezalarını tamamlamışlardı ya da kanunlar çıkarılmadan kısa bir süre önce sebep gösterilmeden tutuklanmışlardı²³.

²¹ <https://snhr.org/blog/2022/01/02/57203/>

²² [2019'da Şam ve kırsalında 'uzlaşma' üyelerinin ölüm bilançosu \(syria.tv\)](https://syria.tv/2019-da-sam-ve-kirsalinda-uzlasma-uyelerinin-olum-bilançosu)

²³ <https://syacd.org/tr/korkunun-normallesmesi/>

<p>Suriye hükümeti, geri dönenlerin çatışma sürerken, yerinden edilme sırasında ve yurt dışındayken de dahil olmak üzere kişisel/medeni durumlarında meydana gelen değişiklikleri kabul etmeyi taahhüt etmektedir. Bu taahhüt doğum, ölüm, evlenme, evlat edinme, boşanma, velayet ve yurtdışında doğup geri dönen çocuklara Suriye vatandaşlığını verilmesini ve ikamet sürelerinin uzatılarak Suriyeli olmayan eşlerin vatandaşlığa alınmasını da kapsamaktadır. Tüm geri dönenler yurtdışından alınan nüfus kayıt belgelerini ve eğitim sertifikalarını uygun ücretler ödeyerek onaylatma olanağına sahiptir. Bu tür değişiklikleri gösteren yetkili bir makam tarafından verilen belgeler onaylanmaktadır veya yeniden düzenlenmektedir.</p>	<p>Çatışma sürerken veya yerinden edilme sırasında meydana gelen tüm yasal veya medeni durum değişiklikleri (doğum, ölüm, evlenme, evlat edinme, boşanma, velayet vb.) kabul edilmekte ve yetkili bir makam tarafından bu tür değişikliklerin doğrulandığını gösteren belgeler onaylanmaktadır veya mevcut belgeler tekrar düzenlenmektedir.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Doğumlar, ölümler, evlilikler, boşanmalar, evlat edinme ve velayet kararları dahil olmak üzere, ev sahibi ülkelerde meydana gelen yasal veya medeni statüdeki değişiklikleri belgelemek için mültecilere verilen belgelerin doğrulanması veya tanınması, sığınılan ülkeler ile muhtemel işbirliği yoluyla sağlanmalıdır. • [Konuyla ilgili son düzenlemeler]: Suriye Medeni Kanununda(4 No'lu Kanun) 2017 yılında yapılan değişiklik, yurtdışındaki Suriyelilere ait medeni durum belgelerinin Suriye'de geçerli olarak kabul edilmesi de dahil (Madde 17) birçok olumlu hüküm kabul edilmiştir. • Doğum, ölüm, evlilik, boşanma, evlat edinme ve velayet kararları dahil olmak üzere, mültecilerin herhangi bir ülkede yerinden edilmeleri sırasında meydana gelen yasal veya medeni durumlarındaki değişikliklerin tanınması gerekmektedir. • Sığınılan ülkelerdeki yetkili makamlar tarafından mültecilere verilen yasal veya medeni durum belgelerinin bütünüyle tanınması gerekmektedir. • Yaş, kimlik, uyruk ve aile yapısı gibi ilgili gerçeklerin belirlenmesi için medeni durum belgelerinin yanı sıra 2011'den bu yana Suriye içindeki veya dışındaki hastaneler, klinikler vb. devlet dışı kuruluşlar tarafından düzenlenerek mültecilere verilen hayati olayların kayıt altına alınmasını sağlayan belgelerin delil niteliğine sahip olduğu kabul edilmelidir. • Geri dönenlerin uygun medeni durum olaylarının ve yasal veya medeni durumlarını gösteren belgelerin kaydı ücretsiz olarak yapılmalıdır, aksi takdirde geciken başvurular ve hayati olayların kaydı nedeniyle ortaya çıkan para cezaları iptal edilmelidir. <p>Kimlik, aile yapısı ve uyruk tespiti için gerekli belgelerin verilmesi için yasal önlemler alınmaktadır.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Geri dönenlerin kimliğini, aile yapısını ve uyruklarını belirlemek için gerekli olan ulusal medeni durum belgelerin ve diğer yasal belgelerin ücretsiz olarak verilmesi için yasal veya idari önlemler alınması gerekmektedir ve kayıt yaptırmama durumunda para cezası veya diğer yaptırımlar uygulanmayacaktır. • Belgelerin düzenlenmesinde erkek ve kadınlar için eşit koşullar sağlanmalıdır. • Mültecilerin çatışma sırasında düzenlenen sivil belgelerdeki (doğum tarihi, doğum yeri, evlilik tarihi vb.) hatalı/yanlış bilgileri ceza veya yaptırıma maruz bırakılmaksızın düzeltmelerine izin verilmelidir.	<p>Rapor 1, Sayfa 24 - Rejim, askeri olarak geri aldığı bölgelerde, kendi kontrolü dışındaki bölgede verilen herhangi bir sözleşme veya belgeyi tanımıyor. Bu çalışmayla elde edilen beyanlar, bu durumun sebep olduğu yasal ve ekonomik sorunları ve sosyal ayrımcılığı gözler önüne seriyor.</p> <p>Suriye rejiminin kontrolü dışındaki bölgelerden verilen eğitim sertifikalarının rejim tarafından tanınmaması, öğrencileri rejimin kontrolü dışındaki yerlerde geçirdikleri eğitim yıllarını tekrar etmeye veya kendi bölgelerinden veya kontrol dışındaki bölgelerden ayrılarak Suriye rejiminin kontrolü altındaki bölgelerde düzenlenen sınavlarına girmeye mecbur bırakıyor. Bu durum ise, onları tutuklanma veya askerlik hizmeti için pazarlık yapma riskine maruz bırakmakta olup bu nedenle öğrenciler, tutuklanma veya kaçırılma riskinden kurtulmak için muhalif güçlerin kontrolündeki bölgeleri terk etmeye ve eğitim arayışı içinde Türkiye veya Avrupa'ya göç etmeye sevk etmektedir.²⁴</p>
--	---	---

²⁴ <https://syriadirect.org/university-students-in-opposition-areas-see-recognition-for-their-studies/>

<p>Hükümet, konut, arazi ve mülkiyet konularını ele almak ve uluslararası hukuka uygun olarak mülkiyet iadesi ve tazminat ödenmesi için verimli, erişilebilir ve fazla masraf yaratmayacak düzenlemeler yapmaktadır. Evin geçiminden sorumlu geri dönen kadınların ve geçici olarak mültecilerin mülkünde oturanların haklarına bilhassa özen gösterilmelidir.</p>	<p>Evin geçiminden sorumlu geri dönen kadınların ve geçici olarak mültecilerin mülkünde oturanların haklarına bilhassa özen gösterilerek, konut, arazi ve mülkiyeti onarmak/tazmin etmek için insan hakları ilkelerine bağlı etkili yasal süreçlere erişim sağlanmaktadır.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mülteciler, 2011'den bu yana herhangi bir kişi veya kuruluş tarafından bilmeden, istemeden, keyfi veya hukuka aykırı olarak mahrum bırakıldıkları (yasal veya fiili olarak) konut, arazi ve mülklerin kendilerine geri verilmesine yönelik etkili yasal süreçlere erişim hakkına sahiplerdir. Yıkılan veya başka bir şekilde onarılması imkansız olan herhangi bir konut, arazi ve mülk için tazminat alabileceklerdir. • Mülkiyet hakları yeni yasalardan etkilenebilecek olan Suriye içindeki ve dışındaki kişilere, mülkiyet haklarını korumak amacıyla hak talep etmeleri veya kararlara itiraz etmeleri için yeterli süre tanınmalıdır. • Zararın karşılanması hakkı, mültecinin Suriye'ye veya konut, arazi ve mülkiyetin bulunduğu bölgeye geri dönmesi şartına bağlı değildir. • Konut, arazi ve mülk iadesi taleplerini değerlendirmek ve yerine getirmek için adil, zamanında, bağımsız, şeffaf ve ayrımcı olmayan prosedürler, kurumlar ve yöntemler oluşturulmaya ve desteklemeye ihtiyaç vardır. • Mevcut prosedürlerin, kurumların ve yöntemlerin bu konuları etkin bir şekilde ele alması için yeterli mali, insani ve diğer gerekli kaynakların tahsis edilmesi gerekir. • Ev sahipleri ve geçici kullanıcıların (birbiriyle çelişen) hak talepleri veya uyumsuzlukları hususunda karar vermenin yanı sıra, yukarıda belirtilen prosedür, kurum ve yöntemler; ihtilaf sonucunda konut, arazi ve mülk verilen zararın tazmini konusunda da yargı yetkisine de sahip olmalıdır. Çok fazla mültecinin konut, arazi ve mülk üzerindeki mülkiyet veya geçici kullanıcı haklarını kanıtlayan resmi belge ibraz edemeyeceğini kabul etmek gerekir. Bu yüzden, bu durumun yukarıda belirtilen prosedür, kurum ve mekanizmalar tarafından benimsenecek ispat standardı açısından dikkate alınması gerekmektedir. • Baskı altında, doğrudan veya dolaylı bir şekilde cebren veya zorla ya da uluslararası insan hakları standartlarına aykırı olarak gerçekleştirilen her türlü konut, arsa veya mülk işleminin geçersiz ve hükümsüz kılınması gerekmektedir. • Herhangi bir baskı, yasa dışı veya keyfi kısıtlama olmaksızın yasal olarak sonuçlanan herhangi bir miras, satış, kiralama veya diğer satın alma işlemlerinin tanınması gerekmektedir. • [Konuyla ilgili son düzenlemeler]: Kentsel dönüşüm yasalarına ilişkin olarak çıkarılan 10/2018 sayılı Kanun'da değişiklik yapılarak yayınlanan 42/2018 sayılı Kanun kapsamında, mülkiyet hakkını kanıtlamak için son başvuru tarihi 30 günden bir yıla çıkarıldı; kadastroda kayıtlı hak sahiplerinin herhangi bir belge ibrazında bulunmalarına gerek olmadığı açıklığa kavuşturuldu (silinen kadastro kayıtları için nasıl bir yol izleneceği belirsizliğini koruyor) ve son başvuru tarihi içinde dava açmayan davacılar, dava açmak için bir Uyuşmazlık Çözüm Komitesine veya normal mahkemelere iddialarını sunma hakkı tanındı.	<p>Rapor 1- Rejimin "kentsel imar yasaları" kapsamındaki bölgelerden görüşülen kişilerin çoğu, ayrımcı yasalardan ve tahrip edilen bölgeler hakkındaki kararnamelerden etkilendiğini belirtiyor. Özellikle rejimin güç kullanarak kontrolü ele geçirdiği bölgelerde, insanlar misilleme yoluyla açık ve sistematik bir şekilde mülkiyet haklarından yoksun bırakılıyor. Geri dönmelerinin temel nedenlerinden birinin, mülkiyet haklarını belgelemek ve onu kaybetmemek olduğu rejim tarafından bilindiğinden, özellikle bu bölgelere geri dönenler bahse konu kararnamelerden etkileniyor.</p> <p>Rapor 1, sayfa 16 - Ankete katılanların üçte ikisinden fazlası (yüzde 70) çatışmayla ilgili çeşitli nedenlerle ikamet yerlerine erişimin engellendiğini bildirdi (bkz. Şekil 7). Bu oran, rejimin askeri hareketiyle yeniden kontrol altına alınan ve uzlaşma anlaşmaları yapılmayan bölgelerde yanıt verenler arasında daha yüksekti (yüzde 93).</p> <p>Rapor 1, sayfa 17 - Hiç yerlerinden ayrılmayan ikametgah sahibi kişilerin yüzde 45'ine nazaran, geri dönenlerin yüzde 55'i zorla evlerinden edildi.</p> <p>Rapor 1, sayfa 21 - Çalışma, insanların mülklerini resmi olarak talep etmek ve onları kaybetmemek için rejim kontrolündeki bölgelere dönerek güvenliklerini riske attığını gösteriyor. Guta'da görüşülen birkaç kişi, tutuklanma riski altındaki vatandaşların, yaşlı akrabalarını kendi adlarına devlet dairelerine gönderebildiklerini ama bu sefer de akrabalarının güvenliğinin tehlikeye girdiğini belirtti. Eve dönmeye veya mülklerini kontrol etmeye çalışan mülk sahipleri, hükümetin sözde yeniden inşa etme çabasında olduğuna yönelik geniş çaplı hukuki çerçeveyi destekleyecek neredeyse hiçbir delil bulamadı. Ülkenin başka bölgelerinde yaşayan yerinden edilmiş Suriyelilerin eski evlerini ziyaret etmeyi bırakın, evlerini onarmak için bile geri dönmeleri engellendiğinden, gelecekte ne olacağı hakkında bir fikirleri yok.</p> <p>Rapor 1, sayfa 20 - Milisler, evleri işgal ederek ev sahiplerinin evlere geri dönmelerini engelliyor ve evlerdeki eşyalar ile iş yerlerindeki makineleri çalıyor. Ayrıca, yıkılan evlerini yeniden inşa eden vatandaşlardan inşa etmelerini engellemekle tehdit ederek zorla para alıyorlar. Bunların yanı sıra, araştırmaya katılanlar, mülklerini piyasa değerinin yüzde 20'sinden daha azına satmaları için rejim yanlısı militanların emlakçılara baskı yaptığını ve muhalif bölgelerden dönen mülk sahipleri ile muhalif savaşıların akrabalarını sömürdüklerini belirttiler.</p> <p>Rapor 2, TB -Geri dönenlerin yüzde 40'ı, kısmen veya tamamen tahrip olduğu için ya da geri dönüşü engelleyen güvenlik önlemleri nedeniyle kendi evlerini geri alamadı.</p> <p>Rapor 2 - Geri dönenlerin sadece yüzde 60'ı daha önce yaşadıkları ikamet yerine dönebildi. Yüzde 24'ü aynı mahalleye dönebildi ama evlerine dönemedi. Yüzde 18'i ise mahallelerine ya da kasabalarına dönemeyip başka bölgelere gittiler.</p> <p>Derneğin izleme ekibi, rejimin güvenlik güçleri tarafından aranan ve Suriye hudutları içerisinde ve dışında rejimin kontrolü altındaki alanlar dışında yaşamakta olan Suriye vatandaşlarına ait çeşitli büyüklüklerde ve toplam 1500 hektardan fazla araziye kapsayan yeni listenin bir kopyasını elde etti. Deyrizor kırsalında yer alan Muhasan şehrinde oldukları tespit edilmiştir.</p> <ul style="list-style-type: none"> • "Deyrizor Valisi" Fadel Najjar'ın imzaladığı listeye göre, valilik geçtiğimiz günlerde oluşturulan komiteler aracılığıyla bu arazileri "yatırım" faaliyetlerine tahsis etti. <p>El konulan araziler ihaleler yoluyla 2021-2022 yılları arasında yatırıma açıldı. Yatırımcı kartı sahipleri (kart, karmaşık güvenlik onayı prosedürleri dışında çıkarılmamakta) arazi yatırımı için başvuruda bulunabilirler.²⁵</p>
--	--	---

²⁵ <http://syacd.org/pqzs>

<p>Geri dönenler, kolluk kuvvetlerine, hukuk mahkemelerine, yetkili idari makamlara ve diğer ilgili kuruluşlara özgürce başvurma hakkına sahiptir.</p>	<p>Mevcut değil</p>	<p>Rapor 1, sayfa 24 - Ankete katılanların yüzde 79'u hukukun üstünlüğünün olmayışına ve güvenlik durumunun ciddi şekilde bozulmasına karşı duydukları üzüntüyü ifade etmişlerdir.</p> <p>Rapor 1, sayfa 24- Katılımcıların yüzde 97'si yolsuzluğun günlük yaşamın her alanına farklı şekillerde yayılması karşısında hayal kırıklığı yaşadıklarını ifade ettiler. Vatandaşların sınırlı geçim kaynaklarından pay alan ve güvenlik prosedürü zorunluluğu gibi yalan beyanlarla rüşvet ödenmesini dayatan rejimin güvenlik güçleri ve askeri kontrol noktaları, resmi haraç toplama merkezlerine dönüşmüştür.</p> <p>Rapor 1, sayfa 29- Yüzde 71'i vatandaşlık haklarının ihlal edildiğini bildirdi. Rejim kontrolündeki bölgelere geri dönenler, özellikle de rejimin Suriye vatandaşlarını korumak için tasarladığını iddia ettiği yasalara uymaması nedeniyle hayal kırıklığına uğradılar.</p> <p>“Korkunun Normalleşmesi” raporu, tutuklanan katılımcıların yakınlarının %53'lük bir kısmının bilinmeyen yerlerde tutulduğunu belirtti. Bu tutukluları ziyaret etmek mümkün olmadığı gibi, haklarında açılan dava veya tutuklanma nedenleri hakkında da bilgi alınamıyor. Bu durum tutukluların haklarını güvence altına alan uluslararası hukuk ve sözleşmelerin ihlali anlamına gelmektedir.</p> <p>Ankete katılanlardan biri, devlet memurlarına su ve elektrik gibi temel hizmetlere erişmek için fahiş rüşvetler verildiğini ifade etti. Ankete katılanların yarısından fazlası (yüzde 52) yolsuzluk yapanları şikayet etmenin yararsız olduğuna inandıklarını söyledi. Ankete katılanların çoğu, yolsuzluğun sorumlu kurumlar ve yetkililerin teşvik ve denetiminde gerçekleştiğine ve rejimin yolsuzlukla mücadele konusunda gerçekçi bir çaba göstermediğine inanıyor.²⁶</p> <p>Yolsuzluğun endişe verici oranlarda yayılmış olması, adalet ve eşitliğin sağlanmasının önündeki en önemli engellerden biridir. Ankete katılanların %54'ünün inandığı gibi, “Korkunun Normalleşmesi” raporunda yolsuzluk oranları 2011'de kaydedilen yüzde 20'ye kıyasla çok yüksek. Katılımcıların yarısından fazlası yolsuzluğu bildirmenin bir faydası olmadığını belirtti.</p> <p>Katılımcıların %48'i yolsuzluk davalarına bakacak olan yargı mercilerine erişemiyor. Katılımcıların %59'u medeni durum halini bildirir belge çıkarttırmak gibi haklarını elde etmek için rüşvet vermeleri gerektiğini bildirdi. Suriye rejimine bağlı bölgelerdeki katılımcıların %78'i özgürlükten yararlanmadıklarını düşünürken, %85'i barışçıl protesto eylemi yapma haklarının korunmadığını söylüyor. Her şeyden önce kendilerini ifade edebilecekleri bir yer yok.²⁷</p>
--	---------------------	---

²⁶ <https://syacd.org/tr/korkunun-normallesmesi/>

²⁷ <https://syacd.org/tr/korkunun-normallesmesi/>